

DR. MIHÁLTZ ISTVÁN EMLÉKEZETE* (1897—1964)

1964. március 16-án, alig 67 évesen, megdöbbentő váratlansággal, alkotómunkája közben hunyt el dr. Mihály István választmányi tag, a szegedi József Attila Tudományegyetem Földtani Intézetének professzora, a föld- és ásványtani tudományok kandidátusa, a „Vizgazdálkodás kiváló dolgozója”, a Magyar Tudományos Akadémia Földtani Bizottságának tagja.

Dr. Mihály István 1897. május 9-én Árpáston született. Társulatunknak 1920. óta működő, 1951. óta választmányi tagja volt. Egész életét a magyar föld megismerésének, a negyedkorföldtan fáradhatatlan kimunkálásának szentelte. Töretlen utakon haladó munkássága nem ismert akadályt: maga teremtette módszerekkel és iskolával negyedkori medencéink földtani alkatáról, fejlődéstörténetéről ő adta az első valós, anyagvizsgálati tényekre támaszkodó földtani összegezést.

Mint alkotó ember jellegzetesen induktív alkat volt. Típusa az ideális geológusnak, aki a földtani tényeken keresztül jut el a földtani történések megismeréséig, az anyagokban rögzített tények megismerésén keresztül a valóságig. Ez az induktív szemlélet és ennek makacs következetességgel való keresztülhajtása volt az, ami az ő munkamódszerét talán lassúvá, de eredményeit és értékeléseit maradandóan biztossá tette. Jóllehet Erdélyország kristályos területeiről és paleogénjéből indult munkássága, igaz talajt mégiscsak a Nagy Magyar Alföld medenceüledékeinek vizsgálatában talált. Itt fejtett ki benne az az ősi aktualizmus, amit Szabó Józseftől, s a franciás irányzatú kolozsvári iskolán keresztül szívott magába.

Már a szegedi Tudományegyetem szolgálatában állt, midőn futóhomok-vizsgálatait megkezdte, s hosszú érelelssel, majd évtizedek munkájával — belőle módszert bontva ki — a Nagyalföld Duna—Tisza közti tájain a futóhomok származás körülményeit a nehézásványvizsgálatok bevonásával végérvényesen tisztázta. Ekkorra azonban személye körül már tanítványok sokasága működött, s a módszer, amely a nálunk nemrég járt Cailleux André módszerével sok vonatkozásban egyenlőségű, már úgy látott napvilágot, mint Mihály István módszere, Mihály István—Üngvári—Dávid módszer, s a többieké, akiket azóta indított el a Nagyalföld medenceüledékeinek vizsgálatára területén, szívós fegyvelmezzel, mértéktartó szerezységgel.

Ő volt az első geológus, aki az Alföld területén induktív szemmel, előzetes ráhatások nélkül, eolikus rétegek ismétlődéséről mert beszélni mind a futóhomok-, mind a löszkifejlesztések felismerése nyomán, amikor azokat, különösen a felső talajvizemelet alatti rétegek redukciós színváltozása következtében, eolikus, anemogén képződménynek senkisen merete nevezni. Jóllehet Wolf a múlt század 70-es éveiben a lösz és a futóhomok redukzív térben történő színváltozásáról már értekezett, Mihály István számára mégis kemény viták sorát hozta a Duna—Tisza közén és a Tiszántúlon észlelt „kék agyag” és „kék homok”, amely színén kívül semmiben sem kötődött vízi származáshoz, hiszen Mihály István paleoökológiai vizsgálatokkal, főként a malakológusok bevonásával e képződmények eredetét mint szubaeरिकus képződményeket klasszikus fegyvelmeztséggel és határozottsággal tisztázta.

Munkálatai közben Mihály István az eolikus üledékképződés szabályainak megismerésére jónéhány munkatársát inspirálta. Volt akikt futóhomok vizsgálatokkal

* Írta és előadta dr. Kriván Pál a Magyarhoni Földtani Társulat 1964. december 16-i Közgyűlésén.

látott el, volt akit a löszképződés megismerésére serkentett tiszántúli, Duna—Tisza közí, vagy délkelet-dunántúli szelvények részletes vizsgálata alapján. E megbízásokat és ezt az együttműködést egyrészt a síkvidékek 1950-ben elindított újratérképezése adta, másrészt az a megismerési vágy, amely M i h á l t z Istvánt alföldkutatásunk déli csoportvezetőjét a megoldásra váró feladatok hites értelmében vezette.

Mire kezében voltak az Alföld képződményei biztos származásának ismérvei, kezdett a Duna—Tisza közí sekélyfúrászelvények vízügyi szervek által, vezetése mellett mélyített fúrások, a Tiszalóki duzzasztómű és a Duna—Tisza csatorna szelvénye menti rétegsorok értelmezése alapján a Duna—Tisza közí hátság fejlődéstörténete meg-rajzolásához, s a korábbi és egykorú véleményekkel ellentétben merően új és valós alapokra helyezte a Duna—Tisza köz fejlődéstörténetét az eljegesedések kezdetétől kiindulón a legújabb időkig. Véleménye alátámasztásában törekedett mélyfúrási anyagok részletes, kiegészítő anyagfeldolgozására mind nehézásvány, mind szemcsealaktani és szemcseösszetéti, mind pedig palynológiai vizsgálatok bevezetésével.

Az alföldi területek fúrásainak palynológiai vizsgálata, ill. e vizsgálatok alföldi területekre kiterjesztése az ő nevéhez fűződik.

Szenvedélyes kezdeményező elme volt. Szerencsésen egyesült benne a „homo faber” és a „homo ludens”. Eszközöket alkotott, hogy velük a területen dolgozó geológus munkáját minőségi, majd mennyiségi munkává tegye; hosszú időket töltött azzal, hogy a termélekes üledékek szemcseösszetételét, alaktani jellemzését kartársai, munkatársai a helyszínen egzakttal elvégezhesék; életet töltött azzal, hogy a legkülönbözőbb szemcseösszetéti vizsgálatok hibáit a módszerek egybevetésével kiszűrje és leszűkítse e vizsgálatok egyébként is ismert időigényét — és mindezek után eléggé geológus volt ahhoz, hogy e munkaigényes módszerek szükségességét társaival, beosztottaival elismertette, azokat az Alföld-megismerés nélkülözhetetlen vizsgálataivá avassa.

Egyébként jellegzetesen vizuális típus volt. Szívesebben fejezte ki magát rajzban, mint írásban. Tulajdonképpen sohasem volt a keverő, a dolgozó, a jelentésírás. Munkáját befejezettek tudta, ha a megaskópos megtekintésen túl minden lényeges és ellenőrző vizsgálat után eljuthatott a rétegsorok felrakásáig, a szelvények kirajzolásáig, szerkesztéséig. Mire a vizsgált terület értelmezése szelvényeiben a kezében volt, mindig új feladat lelkesítette, új fúrászelvény, új megismerés, hisz nem állhatott meg soha e folyton munkáló kéz, mely szerény visszavonásban, érlelt alkotásban, harcoss vitákban nem ismert mást, mint a földtani igazságkeresést.

Mint tanár, mint nevelő azon kevés volt a kevesek közül, kik tudták hogyan kell szerény, sorvasztott tárgyakat szélesre hinteni. Kik tudták, hogy az Alföld felszíne, sekély feltárásai és tapogatózó sekélyfúrásai vizsgálata alapján megismerhetően, a medencealjzat mozgalmos változásai a jelenig tükröződnek, s kik elindultak azon az úton, amely Alföldünk földtani epidermisztől a nagy mélységek földgáz-, kőolaj-, melegvízkészleteinek feltárásához vezet. M i h á l t z István alföldi pleisztocén kutatásunk fáradhatatlan inspirátora volt.

Páj, hogy csak volt, de ez nem is lehet, hiszen úgy múlt el, ahogyan jött: csendben, szerényen, halkán, határozottul, tanítva és segítve, úgy s abban az intézetben, ahol megmutatta, hogy negyedkor-geológusnak lenni nehéz, szép, érdemes, de nem kötelező.

Non omnis moriar! M i h á l t z István velünk maradt írásaiban, tanításaiban, szellemében. Ma már minden másként van, mint előtte volt — nélküle ott kezdenék, hol emberöltővel korábban az elődök abbahagyták.

Dr. Mihály István nyomtatásban megjelent munkái:

1. Die Höhle von Kisköh. Acta Litt. ac. Scient. Univ. Hung. Fr. Jos. Sectio Scientiarum Naturalium. Tom. II. pp. 11—15, 2 tab. Szeged, 1925.
2. Adatok Kalotaszeg morfológiájához. Földrajzi Közl. 1926. évi VII—VIII. füzet, 144—156. o. Budapest, 1926.
3. Magyarválkó környékének földtani viszonyai. Acta Litterarum ac Scientiarum Reg. Univ. Fr. Jos., Sect. Scient. Nat. Tom. II. fasc. 2. pp. 95—116, 1 tab. Szeged, 1926.
4. Der geologische Bau der Umgegend des „Csorpes-sor”-Sees. Verh. der Internat. Vereinigung für theoretische und angewandte Limnologie. Bd. V. Teil I. S. 108—111. Stuttgart, 1931.
5. Különböző fajsúlyú ásványokból álló kőzetek iszapolásáról. Földt. Közl. LXVII. k. 10—12. f. pp. 257—270. Budapest, 1937.
6. A Duna—Tisza közí futóhomok. Földt. Ért. III. k. 4. sz. pp. 1—8. Budapest, 1938.
7. A Bihar-hegység barlangjai és a hegyszerkezet. Sz á d e c z k y K. Gyula emlékkönyv. pp. 91—102, Kolozsvár, 1938.
8. A Tisza lebegő és oldott hordaléka Szegednél. Hidrológiai Közl. XVIII. k. pp. 1—15. Budapest, 1939.
9. A Duna—Tisza csatorna geológiai viszonyainak tanulmányozása. A Földm. Miniszt. „A Duna—Tisza csatorna” c. kiadványa. pp. 189—199. Budapest, 1947.

10. A Duna—Tisza közti édesvízi mészképződmények. Alföldi Tudományos Int. Évk. I. köt. pp. 371—384. M. F. a r a g ó Mária társszerzővel, Szeged, 1946.
11. A Zsibó és Beréd közti terület eoцен képződményei. M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. 1941-ről. Budapest, 1950.
12. Homokszemmagyság helyszíni meghatározása. Földt. Közl. LXXXII. évf. 1952. 1—3 sz., pp. 51—57. Budapest, 1952.
13. Az Alföld negyedkori üledékeinek tagolódása. M. T. A. Műsz. Tud. Oszt. Földt. Biz. által 1952. IX. 26—28.-án tartott Alföldi Kongr. pp. 101—110. Budapest, 1953.
14. La division des sédiments Quaternaires de l'Alföld. Acta Geol. Tom. II. fasc. 1—2. pp. 109—120. Budapest, 1953.
15. A Duna—Tisza köze déli részének földtani felvétele. M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. 1950-ről. Budapest, 1953.
16. Az Észak-Alföld keleti részének földtani térképezése. M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. 1951-ről, pp. 62—68. Budapest, 1952.
17. Dél-Dunántúl keleti részének földtani felépítése. M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. 1951-ről, pp. 54—59. Budapest, 1952.
18. Folyóvízi és szélfújta homok megkülönböztetése. Földt. Közl. 84. k. 1—2. f. pp. 17—28. Ungár Tibor társszerzővel. Budapest, 1954.
19. Hozzászólás K á d á r László „A lösz keletkezése és pusztulása” c. cikkéhez. M. T. A. II. Oszt. Közl. IV. k. 3—4. Debrecen, 1954.
20. Hozzászólás Z ó l y o m i Bálint: „Magyarország növénytakarójának fejlődéstörténete az utolsó jégkoraktól” c. akadémiai székfoglalójához. A M. T. A. Biol. Oszt. Közl. I. k. 4. sz. Budapest, 1952.
21. Az 1941. évi porhullás. Földt. Közl. LXXXV. k. 3. f. pp. 326—335. Budapest, 1955.
22. Erosionszyklen-Anhäufungszyklen. Acta Min.-Petrogr. Tom. VIII. pp. 51—59. Szeged, 1955.

Dr. Mihály István kéziratban maradt munkái:

1. A Szeged-Somogyi-telepi iskola süllyedési okaira vonatkozó előzetes vizsgálat. Szakvélemény, beadva Szeged város mérnöki hivatalához, 1936. VIII. 27.
2. Szakértői vélemény a Szeged-Somogyi-telepi iskola süllyedésének okairól. Beadva a Szegedi Járásbíró-sághoz 1936. XII. 10.
3. Talaj- és talajvíz viszonyok a szegedi Szivárvány-utcában. Szakvélemény, Szeged, 1938.
4. A Szegedi Tudományegyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikája kertjének talajvizsgálata. Beadva a Klinika igazgatóságához 1939. X. 3.
5. Szeged város Somogyi-telepen építendő új iskolája területén végzett altalajvizsgálatok. Szakvélemény, beadva Szeged város Mérnöki Hivatalához, 1949. V. 9.
6. A Duna—Tisza csatorna XI. változata Kecskémét—újkécskei szakaszának földtani szelvénye. 1 : 10.000. Beadva a Földművelésügyi Miniszt. Vízügyi Főoszt. 1942.
7. A Duna—Tisza csatorna győni alsó változatának földtani szelvénye. 1 : 10.000. Beadva ugyanoda, 1942.
8. A tiszapalkonyai hajószilip helyének földtani vizsgálata 1 földt. szelvényvel. 1 : 5.000. Beadva ugyanoda, 1943.
9. A Tiszapalkonya—Nagycséc közötti hajózáscsatorna földtani szelvénye, 1 : 10.000. Beadva ugyanoda, 1943.
10. A Duna—Tisza csatorna XII. változatának földtani szelvénye 1 : 50.000. Beadva ugyanoda, 1942.
11. Szeged város altalajának vizsgálata a külváros csatornázásának előkészítésére. 1 térképpel, 8 földtani szelvényvel. Beadva Szeged város Mérnöki Hivatalához, 1944.
12. A tiszakeszti szivattyútelep helyének földtani vizsgálata 2 földtani szelvényvel. Beadva az Orsz. Öntözésügyi Hivatalhoz, 1947.
13. A Körös—Kurca szilip helyének földtani vizsgálata, 4 földtani szelvényvel, Beadva a Körös—Tisza—Marosi Ármentesítő Társulathoz, 1947.
14. A szegedi duzzasztómű helyének földtani vizsgálata. Beadva a Vízterületi Hivatalhoz, 1948.
15. Algyő-Irmamajor területének altalajviszonyai. Beadva a Szegedi Ármentesítő-és Belvízszabályozó Társulathoz, 1947.
16. A Vesszősi szivattyútelep helyének földtani vizsgálata. Beadva a Szegedi Belvízszabályozó és Ármentesítő Társulathoz, 1948.
17. A tiszalöki vízlépcső helyének földtani vizsgálata. 19 földtani szelvényvel, 2 térképpel. Beadva az Országos Vizgazdálkodási Hivatalhoz, 1948.
18. A korösladányi vízlépcső helyének földtani vizsgálata. Beadva az Orsz. Vizgazdálkodási Hivatalhoz, 1948.
19. Öntödei homokkutatások Diszel környékén. Jelentés, beadva a M. Áll. Földt. Int.-hez 1949.
20. Öntödei homokkutatások Helefa és Vasas környékén. Jelentés beadva a M. Áll. Földt. Int.-hez 1949.
21. Üveghomok kutatások Nyírad környékén. Jelentés, beadva a M. Áll. Földt. Int.-hez 1949.
22. A szegedi új alsó szivattyútelep helyének földtani vizsgálata. Beadva Szeged város Mérnöki Hivatalához, 1950.
23. A Duna—Tisza közti réti mészkő előfordulási viszonyaira vonatkozó jelentés. Beadva az Építéstudományi Int.-hez, 1951.
24. A Duna—Tisza köze déli részének földtani felvétele. Jelentés, beadva a M. Áll. Földt. Int.-hez, 1950.
25. Az Észak-Alföld keleti részének földtani térképezése. Jelentés, beadva a M. Áll. Földt. Int.-hez, 1951.
26. A Dél-Dunántúl keleti részének földtani felvétele. Jelentés, beadva a M. Áll. Földt. Int.-hez., 1951.
27. Szeged környéke földtani felépítésének és ezzel kapcsolatban gazdasági adottságainak vázlata. Beadva Szeged város Tanácsához, 1952.
28. A Tisza-völgy déli felének hidrogeológiai viszonyai, 1 térképpel, 18 szelvényvel, 30 szemeloslási grafikkal. Szakvélemény, beadva a Vízterületi Hivatalhoz, 1952.
29. A szegedi vízlépcső megépítésénél várható belvíz felakadásokról. Szakvélemény S c h e r f E., S ü m e g h y J. és V i t á l i s S. társszerzőkkel, beadva a Vízterületi Hivatalhoz, 1952.
30. A kelebiai halgazdaság töltéseinek és ezek altalajának vízártókapacitása. Beadva a halgazdaság vezetőségéhez, 1952.
31. A persorosai öntöző és vízelvezető csatornák altalajának földtani felépítése és vízártókapacitása. Szakvélemény, beadva a Hódmezővásárhelyi Kultúr- és Belvízrendező Hivatalnak, 1953.
32. Szakvélemény a József Attila-raktár süllyedésének okairól. 2 helyszínrajz, 4 szelvény. Beadva Szeged város Tanácsa Kommunális Oszt., 1953.

33. A Móríc Zsigmond-rakpart süllyedésének okai, helyszínrajzzal, 6 szelvényvel. Szakvélemény, beadva Szeged város Tanácsa Kommunális Osztályának, 1953.
34. Szakvélemény a Szegedi Múzeum építkezési területén lehetséges altalaj elmozdulások tárgyában, 1 helyszínrajz, 4 szelvény, 1 szemeloszlási diagrammal.
35. A Szegedi Vízügyi Igazgatóság területének földtani felépítése. Beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1955.
36. A percsorai öntözőrendszer területének földtani viszonyai, 1 térkép, 5 szelvény. Szakvélemény, a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz beadva 1956. I.
37. A Kopáncs-fennsík öntözőcsatorna földtani viszonyai 1 térképpel, 1 szelvényvel. Szakvélemény, beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956. II. 18.
38. A felgyői állami gazdaság vidraéri öntözési területének földtani felépítése, 1 térkép, 3 szelvény. Szakvélemény, beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956. II. 22.
39. A sárgahegyesi állami gazdaság öntözési területének tervezéséhez földtani szakvélemény, 2 térkép, 19 szelvény. Beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956.
40. Szakvélemény a tervezett csanádpalotai öntözőcsatorna nyomvonalának földtani felépítéséről, 1 db földt. szelvény, 1 : 5.000. Beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956.
41. Szakvélemény a szarvasi k₁-as öntözőcsatorna nyomvonalának földtani felépítéséről. 1 szelvény, 1 : 5.000. Beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956.
42. A Mindszenti öntözőrendszer csatornáinak nyomvonaláról földtani szakvélemény, 8 o. szöveg, 9 o. fűrési jegyzőkönyv, 12 szelvény. Beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956.
43. A Szarvas-kákai öntöző főcsatorna vonaláról földtani szakvélemény. 5. o. szöveg, 13 o. fűrési jegyzőkönyv, 1 szelvény 1 : 5.000. Beadva a Szegedi Vízügyi Igazgatósághoz, 1956.
44. A tiszaburai vizlépcső területén feltárt rétegek pollenvizsgálata. Jelentés, beadva a Vízügyi Tervező Irodához, 1956.
45. A dunaadonyi, mohácsi és bajai fúrások anyagának pollenvizsgálata. Beadva a Dél-alföldi Vízügyi Igazgatósághoz, 1957.
46. A décsipusztai öntöző főcsatorna nyomvonalának földtani felépítése. Beadva a Déialföldi Vízügyi Igazgatósághoz, 1959.
47. Az újszegedi és Gyálárét-környéki mélyterületek földtani felépítése a várostelepítés szempontjából. Szakvélemény, beadva a Városerépítési Tervező Vállalathoz, 1959.
48. A Dél-Tisza-völgy nyugati oldalának földtani viszonyai építkezési szempontból. Szakvélemény a Vegyiműveket Tervező Vállalat részére. 1956.